

ZAPISNIK
sa 33. sjednice Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore,
održane 28. maja 2019. godine

Sjednica je počela u 10 sati.

Sjednici je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora.

Sjednici su prisustvovali član/ice Odbora: Branka Tanasijević, Sanja Pavićević, Maja Bakrač i Zvonko Vuković.

Saglasno članu 56 Poslovnika Skupštine, odsustvo sa sjednice najavila je Aleksandra Vuković.

Saglasno članu 65 stav 2 Poslovnika Skupštine, odsutnu članicu Odbora zamijenio je poslanik Mirsad Murić.

Sjednici su prisustvovali/e: dr Suad Numanović, predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje; Nedžad Drešević, član Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje; dr Nebojša Čejović, Klinika "LIFE"; dr Željko Lazović, Bolnica "Danilo I" Cetinje; dr Tatjana Motrenko Simić; dr Vladimir Janjić, Klinika ARS Medica; dr Aida Šahmanović, Klinički centar Crne Gore; dr Gordana Globarević, Klinički centar Crne Gore; prof. dr Snežana Crnogorac, Klinički centar Crne Gore; dr Agima Ljaljević, Institut za javno zdravlje; Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore; prof.dr Vesna Miranović, generalna direktorica Direktorata za kontrolu kvaliteta zdravstvene zaštite i unapređenje ljudskih resursa u zdravstvu u Ministarstvu zdravlja; Slavojka Šuković, načelnica u Direktoratu za međunarodnu saradnju i harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja; Senka Klikovac, načelnica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja; Anđelka Babić, pomoćnica direktora Fonda za zdravstveno osiguranje; Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava; Milenko Vujačić, Udruženje mladih sa hendikepom i savjetnici/e u sekretarijatima Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Zakonodavnog odbora Skupštine Crne Gore.

Predsjednica Odbora je objavila da je dnevni red sjednice

Konsultativno saslušanje prof.dr Nevene Petrušić, redovne profesorke na Pravnom fakultetu u Nišu, prof.dr.sc. Dinke Pavičić Baldani, ginekologinje u KBC Zagreb i prof. dr Snežane Vidaković, redovne profesorke na Medicinskom fakultetu u Beogradu, na temu: „Kako do najboljih rješenja u zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji“

U uvodnom obraćanju predsjednica Odbora Nada Drobnjak saopštila je da je konsultativno saslušanje organizovano u cilju sagledavanja najprimjerenijih rješenja koje treba da sadrži zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji, a koja će biti u skladu sa savremenim naučnim dostignućima u toj oblasti i crnogorskim kontekstom. Kao polazni materijal za raspravu uzet je tekst Predloga zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji, koji je bio u skupštinskoj proceduri, ali nije dobio potrebnu većinu za usvajanje.

Prof.dr Snežana Vidaković, redovna profesorica na Medicinskom fakultetu u Beogradu, ukazala je na pojedina rješenja sadržana u Predlogu zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji, koja po njenom mišljenju, treba preciznije definisati kako bi se u postupku primjene zakona izbjegle eventualne nejasnoće. Komentarisala je odredbe:

- člana 14 kojima se definiše postupak heterologne oplodnje (oplodnje sa doniranim genetskim materijalom). Mišljenja je da preciznije i jasnije treba definisati mogućnosti/dozvoljenosti uvoza/izvoza doniranog reproduktivnog materijala;

- člana 18 kojima se definiše određivanje starosne granice za procedure medicinski potpomognute oplodnje. Mišljenja je da jasno treba definisati starosnu granicu, kao i pravo koje se daje, ali i ograničenja koja se nameću ženama;

- člana 19 kojim se definiše direktna upotreba polnih ćelija ili doniranih polnih ćelija odmah nakon doniranja, bez zamrzavanja i skladištenja. Mišljenja je da treba dati mogućnost zamrzavanja i skladištenja genetskog materijala u zakonom definisanim postupcima;

- člana 30 kojim se definiše broj aspiriranih jajnih ćelija. Mišljenja je, da sa aspekta struke nije opravdano ograničenje koliko jajnih ćelija može biti aspirirano;

- člana 31 kojim se definiše anonimnost davaoca i pravo djeteta rođenog iz heterologne oplodnje, kada navrši 15 godina života, da sazna identitet donatora. Mišljenja je da je potrebno razmotriti postojeći društveni kontekst zbog uticaja koje bi ove odredbe mogle imati na sam postupak doniranja reproduktivnog materija, kao i niza pravnih i psiholoških problema koje takva mogućnost podrazumijeva.

Prof. Dr Vidaković smatra da zakon treba uraditi tako da bude što je moguće više u saglasnosti sa evropskim direktivama, kako bi rješenja bila na adekvatan način postavljena i uređena, što će doprinijeti da se unaprijedi međunarodna saradnja. Takođe je ukazala na to da se zakonom uređuje okvir MPO i da treba zanemariti činjenicu šta će država finansirati, jer je to nešto sasvim drugo.

Po mišljenju prof. dr sc. Dinke Pavičić Baldani, ginekologinje u KBC Zagreb, medicinski je neopravdano ograničavanje broja aspiriranih jajnih ćelija. Istakla je da je za rađanje djeteta potrebno 15 do 20 jajnih ćelija i podsjetila da se ograničavanje vremenskog roka očuvanja zamrznutog reproduktivnog materijala i embriona u svim zakonima Evropske unije svodi na kraj prosječnog reproduktivnog doba žene. Upozorila je na potrebu promjene definicije embriona u kontekstu medicinski potpomognute oplodnje date u Predlogu zakona, i njenog usklađivanja sa definicijama datim u direktivama Evropske unije. Istakla je da je u tekstu Predloga zakona potrebno razjasniti značenje banke polnih ćelija i ovlašćene zdravstvene institucije, posebno u dijelu nadležnosti vršenja heterologne oplodnje koja je u direktivama EU jasno definisana i ne dozvoljava zloupotrebe, te da je najvažnije obezbijediti sledljivost genetskog materijala. Podsjetila je da izvoz sopstvenog genetskog materijala ne smije biti ograničen, jer predstavlja lično vlasništvo i osnovno ljudsko pravo. Unutar Evropske unije prisutan je stav da se uvijek prioritet treba dati postupku donacije unutar vlastite populacije, ali usljed nedostatka doniranog materijala neophodno je propisati postupak uvoza doniranog materijala, koji je precizno i detaljno definisan zakonima i direktivama unutar Evropske unije. Između ostalog, saopštila je da se postojeća rješenja u Predlogu zakona koja se odnose na heterolognu oplodnju ne mogu primijeniti bez niza podzakonskih akata koji će detaljno definisati cijeli postupak, u skladu sa direktivama Evropske unije iz 2004, 2006, 2009 i 2018, koje precizno propisuju sve aspekte i procedure donacije. Takođe, sugerisala je da se jasnim odredbama u tekstu zakona izbjegne kontradiktornost po pitanju identiteta donatora/ke, te da je potrebno detaljno proučiti posljedice koje će opredjeljivanje za rješenje da donator/ka ne bude anonimna/imati po cjelokupan postupak doniranja/heterologne oplodnje u Crnoj Gori.

Prof.dr Nevena Petrušić, redovna profesorka na Pravnom fakultetu u Nišu, podsjetila je na značaj potrebe za širokom javnom raspravom prilikom donošenja zakona iz ove oblasti, posebno jer se njegove odredbe odnose ne samo na sadašnje građane i građanke već i na buduće generacije. S tim u vezi, istakla je da je potrebno zakone donositi u skladu sa postojećim društvenim kontekstima, stavovima i različitim opredjeljenjima ljudi, sa procjenom da li će definisana rješenja i kako uticati na rađanje novih generacija djece. Posebno je naglasila da ovakvi zakoni moraju imati definicije osnovnih načela, koje su od ključnog značaja za tumačenje zakona i sugerisala propisivanje i objašnjenje njihovog značenja kako bi se olakšala primjena zakona. Ocijenila je da je Predlog zakona, koji je polazni materijal, u cjelini zasnovan na principu prokreativne slobode. Kao jedno od ključnih otvorenih pitanja navela je nedovoljno jasno definisane titulare prava na medicinski potpomognutu oplodnju, posebno u dijelu koji to pravo garantuje ženi koja ne živi u bračnoj, odnosno vanbračnoj zajednici, a kojim se šalje poruka favorizovanja heteroseksualne tradicionalne porodice kao poželjne forme porodice, uz zanemarivanje činjenice da danas postoje različite forme porodičnog života u kojima se rađaju i odgajaju djeca. Takođe, ukazala je da se ne određuje precizno pod kojim uslovima žena koja nije u bračnoj ili vanbračnoj zajednici može ići na MPO i da to nosi sa sobom opasnost i prostor za razne vidove diskriminacije. Mišljenja je da je formulacija norme (čl. 18) „pravo na

liječenje neplodnosti primjenom postupka MPO imaju lica iz člana 17 ovog zakona koja su punoljetna i u starosnoj dobi koja omogućava ostvarivanje roditeljskih prava i obaveza i koja su u takvom psihosocijalnom stanju, na osnovu kojeg se može očekivati da će djetetu obezbijediti uslove za pravilan i potpun razvoj.“ prilično opasna, jer je socijalno stanje neminovno povezano sa ekonomskim statusom, te pita da li će to uticati na mogućnost liječenja MPO, kao i šta znače psiho, a šta socijalni uslovi. Izrazila je zabrinutost činjenicom da će se o ovom pravu odlučivati pred komisijom, na osnovu procjene članova i članica komisije, kao i da nije propisana adekvatna sudska zaštita. Posebno je istakla kontradiktornosti u Predlogu zakona kada je u pitanju anonimnost donatora (član 31), i pravo koje se daje djetetu da po navršenoj 15. godini života sazna identitet donatora. Navela je da su negativne posljedice koje ukidanje anonimnog donorstva može da proizvede prilično velike i da o njima treba razmišljati, te da zabrana uvoza doniranog materijala može dovesti u pitanje i smisao propisivanja heterologne oplodnje. Potrebno je uvažiti i potrebu da dijete, iz razloga budućih liječenja, ima uvid u zdravstveno stanje donora, ali da treba ozbiljno razmotriti predloženo rešenje koje bi dozvolilo saznavanje identiteta donatora. Istakla je da zakonodavac ima pravo da se odluči da li će donatorstvo biti anonimno ili ne, ali da mora jasno da iskaže razloge koji su ga opredijelili za izbor rješenja. Naglasila je da je utvrđivanje očinstva i materinstva predmet Porodičnog zakona koji je potrebno izmijeniti i uskladiti sa novonastalim društvenim okolnostima, te da postojeće odredbe u Predlogu zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji pokazuju nerazumijevanje razlike između prava djeteta da sazna ko je donator/ka i utvrđivanje roditeljstva. Upozorila je da se ne smije imati zakonsko rješenje po kome bi dijete moglo da ima dvije pravne majke i dva pravna oca, a pojasnila je i da Konvencija o pravima djeteta propisuje pravo djeteta na identitet, ali da ne postoji međunarodni konsenzus da je poznavanje bioloških roditelja garantovano pravo.

Tokom rasprave u kojoj su kroz pitanja i komentare učestvovali/e: Nada Drobnjak, predsjednica Odbora, član/ice Odbora Zvonko Vuković, Branka Tanasijević i Sanja Pavićević, Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, prof.dr Vesna Miranović, generalna direktorica Direktorata za kontrolu kvaliteta zdravstvene zaštite i unapređenje ljudskih resursa u zdravstvu u Ministarstvu zdravlja, Slavojka Šuković, načelnica u Direktoratu za međunarodnu saradnju i harmonizaciju propisa u Ministarstvu zdravlja, prof. dr Snežana Crnogorac, Klinički centar Crne Gore i dr Tatjana Motrenko Simić, ukazano je na značaj ove teme i date određene smjernice i predlozi za poboljšanje rješenja sadržanih u Predlogu zakona.

Zaključujući raspravu, predsjednica Odbora Nada Drobnjak je saopštila da će Odbor sačiniti zaključke i dostaviti ih resornom ministarstvu.

Sjednica je završena u 12 sati i 30 minuta.

SEKRETARKA ODBORA
Snežana Grupković,s.r.

PREDSJEDNICA ODBORA
Nada Drobnjak,s.r.